

קונטרס

בית יוסף להבה

מוקדש לתולדותיו וקורות ימי חייו של

אדמו"ר הגאון הקדוש

מרן רבנו מרדכי יוסף מאיזביצא זי"ע

בעל מחבר הספר הקדוש "מי השלוח"

ומייסד שושלת הקודש "איזביצא ראדזין"

קונטרס שלפנינו הינו פרק אחד מתוך ספר התולדות
העוסק בתקופת הסתופפו של רבנו זי"ע בצל רבו המובהק
רשכבה"ג מרן רבי שמחה בונם מפשיסחה זלה"ה

[מהדורת ניסיון]

יוצא לאור ומוגש מחדש בס"ד

לרגל יומא דהלולא קדישא של

רבנו הקדוש מרן אדמו"ר "מי השלוח" זי"ע

שבת קודש, ז' טבת תשפ"ג

על ידי הוצאת "תפארת ראדזין"

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

במקום הקדמה

בבוא סופר ושוקל בימינו, בניסיון לשרטט ולהעלות עלי חרט קיום לדמותו התמירה של הגאון הקדוש רבן של בני ישראל מרנא ורבנא רבי מרדכי יוסף מאיזביצא זי"ע בעל "מי השלוח" - הלוא בהכרח ייתקל הוא בשערי מחסום ובגדר לפניו מגדר, בנשאו עיניו כלפי מעלה אל דביר הקודש שראשו מוטל בין ענני שמים, ומאליה תפרוץ הקריאה "מי יעלה לנו השמימה, וייקחה לנו, וישמיענו אותה"??... וזאת מתוך קוצר המשיג ומחמת עומק המושג, ועל שום מרחק שנות אור תרתי משמע, המבדילים בין "זור דעה" שבימים ההם, לבין זור ננס שבימינו.

אי אפשר בשום פנים ואופן שנתאר אפילו מקצת דמות דיוקנו כחד מקמאי של רבנו הגדול זצ"ל, ולו בכדי לשבר האוזן כביכול - מבלי שננסה ליגע בשולי אדרתו של אותו מבצר עוז עתיק יומין, של אותה 'מובלעת רוחנית' מרוממת ומופרשת, אשר שמה בלבד מעביר בנו רטט של יראה וקדושה: "פשיסחה"!

ב"ספר מלכים" שבכתבי הקודש, מתוארת במקראות פרשת הסתפחותו של נביא ה' אלישע בן שפט, אל רבו אלופו ומיודעו שהשליך אדרתו עליו, הוא אליהו הנביא התשבי הגלעדי, איש אזור עור במתניו, הרב הדומה למלאך ה'.

וכך מתואר הדבר במקראי קודש שלפנינו [מלכים א, יט - כא]:

"וילך מושב, וימצא את אלישע בן שפט, והוא חורש שנים עשר צמדים לפניו.. ויעבור אליהו אליו, וישלך אדרתו אליו..

"ויעזוב את הבקר, וירץ אחרי אליהו, ויאמר אשקה נא לאבי ולאמי, ואלכה אחריך.. ויאמר לו לך שוב, כי מזה עשיתי לך?? וישב מאחוריו, וייקח את צמד הבקר ויזבחהו.. ויקם וילך אחרי אליהו וישרתהו"... [ע"כ]

רבים וטובים ניסו מאז ומעולם, בלי הצלחה, להתחקות ולעמוד על סוד קסמה של "פשיסחה" זו, אותו בית אולפנה רבתי אשר התרכז מסביב לדמותו הקמאית של המורה הגדול, חכם הרזים קדוש ה', רבנו הרבי ר' שמחה בונם מפשיסחה זי"ע. עדרי אריות ונמרים בהררי קודש, עילויים וחריפים, מבקשי ה' בעלי מוח ובעלי השגה, אשר בזו לעולם ומלואו ונטשו כל חיי החומר מאחורי גוום, ונמשכו בחבלי אדם אל תוך בית המדרש העתיק אשר בפשיסחה העיירה. שם, בין כותלי בית היוצר מיוחד זה, בחרה נפשם להסתופף במשך שבועות וחדשים בצל האילן הגדול, כשהם מזקקים

ומטהרים את נשמתם בנגלה ובנסתר, ומרוויים צימאונם מן המעיין הטהור היוצא מבית השם.

בפשיסחה זו השתקפה לה מעין בבואה של בבואה אל הנאמר בתורת משה:

"ומשה ייקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה.. וקרא לו אהל מועד [רש"י: והיה קורא לו אהל מועד, הוא בית וועד למבקשי תורה], והיה כל מבקש ה', יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה" [שמות, לג-ז]

אל "פשיסחה" לא נהרו יהודים בכדי להתברך בפרנסה, בהצלחה חומרית, או ברפואה לבהמות שאינן מניבות די חלב... בוודאי שלא לשם קבלת 'כבוד' וכיוצא בו, שנזכר כאן כמעט כמילת גנאי. כל הללו שביקשו זאת, לא היה להם כלל מה לחפש בפשיסחה. 'מבחי הקבלה' הקשים, דרישות החבורה המחמירות, נועדו אך ורק למבקשי השם, אשר הגיעו ונטשו את ביתם למטרת 'רפואת הנפש', לקבלת סמי שיקוי מידי רופא הנפשות הגדול שבדור, למען תקנת המידות, לשם זיכוך האמת, להעמיק חקר בחובת האדם בעולמו. לכאלה שמוכנים היו להרבה הקרבה, לאחר מיון קפדני – להם בלבד התאימה האווירה הרוחנית העליונה שבחבורת בני העלייה של "פשיסחה".

וכך נתגבשה לה בפשיסחה חברה קדושה כזו, אשר "כל אחד ואחד מהם ראוי היה להנהיג הדור" [כהגדרת אחד מגדולי פשיסחה, לימים הרבי הקדוש מאלכסנדר]. מבין ראשי החברה הקדושה, כפירים ואריות שבחבורה, אשר הסתופפו יחדיו כאיש אחד בצל הקודש בפשיסחה - ניתן למנות את הגאונים הצדיקים המפורסמים דלהלן:

רבי אברהם משה מפשיסחה [מי שלימים מילא את מקום אביו הרבי ר' בונם בפשיסחה, וחלק מקהל הקודש, כולל הגדול שבחבורה רבי יצחק מוורקה, נטה אחריו, אולם לא האריך ימים ל"ע], רבי יצחק מז'וריק [שנודע לימים כאדמו"ר הזקן מוורקה], רבי מנחם מנדל מטומשוב [שנודע לימים כאדמו"ר הזקן מקוצק], רבי יצחק מאיר מוורשה [שנודע לימים כאדמו"ר הראשון מגור], רבי מרדכי יוסף מטומשוב [שנודע לימים כאדמו"ר הזקן מראדזימין], רבי חנוך העניך מפראשניץ [שנודע לימים כאדמו"ר רבי העניך מאלכסנדר], רבי שרגא פייבל מגריצא, מלפנים תלמידו של הגאון מליסא בעל "חוות דעת", רבי אלכסנדר זושא כ"ץ [שנודע לימים כרבי זושא מפלאצק], רבי שמואל שינאווער [שנודע לימים כרבן של קהילות קודש שונות בפולין, ומחבר הספר הנודע "רמתיים צופים"], רבי מאיר מקוואהל, ועוד. כולם הפכו ברבות הימים לגדולי ומנהיגי החסידות בפולין,

שהאירו שמי הגולה בדורם ולדורות הבאים, ונטעו שושלות מפוארות של צדיקים בכרם בית ישראל.

כל אלה, לצד קשת מפוארת של רבנים דגולים, חסידים הראשונים ואנשי מעשה, אשר עשו את "פשיסחה" עיקר ביתם ואת מעונם הפרטי דירת עראי.

ב.

מבין כל האריות שבחבורה, התבלטה במיוחד דמותו הצנומה ונמוכת הקומה של האברך החריף והלוהט, היוקד באש תמיד של בקשת דעת ויראת השם, רבי מרדכי יוסף ליינר מטומשוב. לרוב נראה הוא בחברת בן עירו, ידידו ורעו משכבר הימים, רבי מנדל מטומשוב, שזכה כאן לכינוי "מנדל השחור". ידידי נפש היו השניים, אחים בנחישות הדעה ובחריפות השכל, בבקשתם היוקדת ובשאיפתם אל על שלא ידעה גבולות, אם כי לא תמיד הילכו הם בתלם אחד.

בין רבי מנדל מטומשוב, ובין ידיד נפשו וצמוד ליבו רבי מרדכי יוסף מטומשוב, הפרידו י"ג שנים, כשרבי מנדל קשיש מרעהו, אולם בפשיסחה כמו בפשיסחה, לא שיחק הגיל תפקיד משמעותי. בקשת האמת גברה על הכול, החליקה גילים ומחקה מעמדות. המטרה המשותפת, להעפיל אל על, לזכך את הפנימיות ולרומם את הדעת, גברה על כל לבוש חיצוני, ואיחדה לבבות.

רבי מרדכי יוסף ליינר, מי שנודע ונתפרסם לימים בעולם החסידי בשם "הרבי מאיזביצה", נולד בשנת תק"ס בערך, לאביו החסיד המופלג רבי יעקב מטומשוב, רם היחס, תלמיד חכם מופלג, וחסיד לובלין שהסתופף בצלו של הרבי הקדוש והמפורסם מלובלין, שנודע בדורו ולדורות בשם "החוזה". אף הרבי ר' בונם מפשיסחה עצמו, עוד בטרם נודע שמו במרחקים, נסע אל ה"חוזה" מלובלין, אצלו היה יסוד שימוש, ושם מלובלין נספח ברבות הימים אל מורו ורבו, בעצמו מתלמידי לובלין הגדולים, הרב הקדוש רבי יעקב יצחק מפשיסחה, שנודע בזמנו בתואר "איש יהודי", ולימים בתואר "היהודי הקדוש". "היהודי הקדוש" בעצמו, נפטר בקוצר ימים ושנים, בחיי הרבי הגדול מלובלין, וכבר בימיו הללו נמשכו אחריו תלמידים רבים ושלמים, אנשי דעת ובני עלייה.

לדאבון לבו, ימי חייו של האב רבי יעקב לא ארכו, ובשנת שלושים לימי חייו נפקד לבית עולמו, בהשאירו אחריו אלמנה ויתומים רכים, וביניהם העלם הרך מרדכי יוסף, שטרם הגיע לגיל המצוות.

לא נותר לנער זמן להתפנק ולהתמכר ליתמותו, עול הבית, האלמנה והיתומים הוטל עליו באחת עם הגיעו למצוות, וינהל הבית בחכמתו ובתבונה ליבו. אולם מוחו וליבו נתונים הם במקום אחר לגמרי. מתבודד הוא בבית המדרש העירוני בכל רגע פנוי, מתנפל על ארון הספרים העתיק העמוס לעייפה, גומא בעצמו בצימאון לזהט מסכת אחר מסכת, כאיש אשר לא באה טיפת מים לפיו זה ימים רבים. נפשו הגדולה אינה יודעת שבעה, כמהה היא לתורה, עושה הוא יומם ולילה בין כותלי בית המדרש. מתפרנס הוא מלחם צר ומים לחץ, וישן הוא על גבי ספסלי בית המדרש או על גבי קרקע, וקונה קנייני תורה.

אין הנער העילוי מרדכי יוסף מסתפק בכל אלה. במוחו החרף ובשאיפתו הלוהטת לדעת, מבקש הינו להקיף הכול - לעומק ולרוחב. נפשו בוחלת בלימוד שטחי, מבקש הוא להבין לעומק כל דבר ודבר, וכאשר מתעורר קושי או סתירה, אינו נח ולא שקט, עד כי תסתדר שמועתו, דבר דבור על אופניו.

הכסף הדל אוזל במהירות מצקלונו הנקוב, אולם בשאיפתו העזה, מאומה לא יעמוד בדרכו. מוכר הוא את ביתו נחלת אבותיו בית מחיית פרנסתו, בכדי שיוכל לעסוק בתורה כאוות נפשו. וכאשר תם הכסף מאמתחתו, מוכר אף את כליו ומטלטליו המעטים, ומשתכר בלחץ במעט הכסף שנכנס בתמורה.

חולשת גופו ומכאוביו, מהם מתייסר הוא מנעוריו, אינם מרתיעים את הנער העילוי מרדכי יוסף, אין הוא משועבד לגופו אלא גופו משועבד הינו לרוחו הגדולה. שיעוליו התמידיים, התקפי נשימה וכאבי החזה שמהם סבל כל ימיו, אינם מזיזים לו. וכך עולה הוא ומתעלה הנער מרדכי יוסף במעלות התורה והיראה, אינו מסתפק בנגלות התורה אלא כמה וחפץ הוא אף בנסתרות, מעיין ומחפש תמיד מה מונח מאחורי כל נושא וסוגיה, לתפוס את המהות הפנימית וחותר אל לב העניין, אל נקודת התוך המסתתר מאחורי הלבושים.

וכפי שהעיד לימים הרבי הנודע מאיזביצה, באוזני נכדו ותלמידו, רבי גרשון חנוך העניך, שנודע לימים כאדמו"ר הגאון הקדוש בעל "אורחות חיים":

"ושמעתי מפיו הקדוש, שטרם נסע פעם הראשונה לרבו הקדוש מורנו רבי שמחה בונם זללה"ה, הכין לבבו ונפשו כי יהיה ראוי ומוכן ומוכשר לקבל תורת אמת.

"ולמד כל ספרי הקבלה אשר היו בבית המדרש שבעירו, עד שהיו כולם שגורים בפיו. והיה מלא תורת השם במקרא, במשנה ובגמרא, והלכה ומדרשים, והייתה משנתו סדורה מאד".

בטומשוב העיירה, מתוודע הוא לאברך הצעיר מקרוב בא, רבי מנחם מנדל היילפרין שמו, ומוצאו מן העיירה גוריי הלא רחוקה, שנשתדך עם בת אחד מגבירי העיירה. רבי מנדל זה, עליו וחרף שבחריפים הוא, רק מראהו לבד מטיל עליך אימה, בזקנו השחור כפחם, בגבותיו העבותות, בשתקנותו ובמבטו החודר. דעתן גדול הוא, בעל שאיפות מוצקות ומרחיקות לכת.

להלכה מתגורר הוא בטומשוב, אולם למעשה מוחו וליבו מרחפים בשבילים לא נודעו. תמיד נראה הינו כמחפש ותר אחר דבר מה, שיג ושיח אין לו עם איש, מתבודד הוא במדעיו, מעמיק עד שמי על ונוקב ויורד עד לתהום. מתרועעים הם, הנער העילוי את האברך החרף בעל המוח, תופסים זה לזה במבט עיניהם. והנה מצא מין את מינו, והאברך מרדכי יוסף, שבינתיים נושא אישה, נמשך בכל ליבו ונפשו אחר מנדלי זה, כהימשך הדונג אל האש.

לא אחת נראים השניים הללו כמסתודדים ביניהם, מתהלכים אנה ואנה ופניהם רשפים, מתווכחים ומסבירים זה לזה, איש אינו מעז להיכנס בסוד חברתם, ואף אינו מבין שפתם. עוסקים הם במופשטות ובמושכלות, מעשי בראשית, ידיעה ובחירה, בכהנה וכהנה דברים ועניינים העומדים ברום העולם.

מפי רבי מנדלי זה, וכן מפיהם של אברכים בני תשחורת נוספים שבינתיים מתווספים בעיירה, נודע לאברך "מרדכי יוסף", כי לכולם יש "רבי" משותף, מורה דרך ומנהיג שבחבורה, חכם עתיק יומין מלא תבונה ודעת אלוקות, שזה שנים מעטות יוצא והולך שמו לפניו, ובני עלייה נמשכים אחריו בסילודים. הוא הרב והמורה הגדול רבי שמחה בונם מפשיסחה, ששמו ותורתו נמסרים מפה לאוזן בסודי סודות, ורק יחידי סגולה בני עלייה מתקבלים לחבורתו המובחרת.

צימאון נפשו של מרדכי יוסף, שנדמה לאחרונה כאלו ונרגע במידת מה, אך ניצת בשנית וביתר עוז. אש קודש אופפת אותו, חייב הוא לנסוע לפשיסחה זו, ולהיות נמנה על בני החבורה - ויהי מה. הקשיים שהינם מנת חלקם של המצטרפים החדשים, כעדות יודעי דבר, אינם מרתיעים אותו ואף לא נכנסים כלל לאוזניו, יודע הוא אשר לפניו, ואחת היא בעיניו, כדי להשיג מטרת נפשו.

כלל אין זה פשוט, להתקבל ולהימנות על בני החבורה בפשיסחה. כפי שמסופר בספרן של צדיקים "הסדר" במקום בנוגע לחדשים מקרוב באו, נוהג הינו כך:

בחדר החיצון, במבוא שלפני הכניסה לבית מדרשו של הרבי, יושבים להם בני החבריה ועוסקים בעניינים שבנפש. תיכף שרואים שנכנס למקום 'אורח' חדש, בבקשו להתקבל אצל הרבי - היו הללו תוהים על קנקנו של האורח הטרי, לבדוק מיהו ומהו. מרחרחים הם היטב בחושיהם הרוחניים המפותחים, מה טיבו של זה?? בחכמה בתבונה ובדעת, באופי ובנפש? מה מידת יראת שמים המפעמת בקרבו, האם הריח מימיו ריח של חסידות, ומה בכלל יבקש כאן?? האם הגיע זה הנה לקבלת כבוד, אולי לשם השגת 'מדרגות', ושמא בא רק לספק מידת סקרנותו...

כך היה זה הולך ונראה, הולך ונדחה, עובר שבע בדיקות ושבע חקירות - עד כי נמנו וגמרו בני החבורה, שאפשר כבר להכניסו אל הקודש פנימה, למטרת השלב הבא... ברור אפוא, כי שלב 'הניפוי' מלכתחילה לא קל שבקלים היה, ורק מבקשי אמת ובעלי דעת, מבני עלייה המועטים, צלחו ועמדו בכל אלה..

ומעשה שהיה בשני חסידים חריפים, רבי צבי הירש מפרצובה ורבי ברוך מסטוצ'ין, שניהם היו 'נוסעים' מלפנים אל הרבי ר' יוסף מטורצ'ין, בנו הגדול של 'החוזה' מלובלין, ולאחר פטירתו ביקשו לעצמם 'רבי' חדש. בינתיים נכנסים הם לבית החיצון, שם זוכים הם 'כרגיל' לשטיפה ולהדחה, החברים מסלסלים עמם בחסידות תוך כדי שהם יורים חיצים שנונים בליבם, דברים בוטים כמדקרות חרב, להיווכח אם יברחו על נפשם או... והנה הדלת נפתחת, וממנה יוצא הרבי בעצמו, תוך שהוא פונה לנוכחים באמרו: "אל לכם לפגוע בשני אנשים הללו, הם מגיעים מ"חדר טוב", הרבי ר' יוסל טורצ'ינר זיכרונו לברכה, אי לכך אין צריכים לנסותם כלל...".

אולם אף רבי מרדכי יוסף, שאמנם מוכר הינו היטב למיוחד שבבני החבורה, רבי מנדל מטומשוב, כנראה אינו פטור מכלום.. מבקש הוא להיכנס אל הרבי מיד וללא שהיות, נפשו כמהה וכלתה אל הקודש.. אולם משום מה הדבר נמשך ונמשך, ואין קץ לעיכוב. יום עובר ויום בא, והקץ אינו נראה באופק..

האברך ר' מרדכי יוסף, שאינו יודע את נפשו מרוב צער ומכאוב, הנה חישב שכבר הגיע סוף כל סוף אל מבוקשו, אכן דודי חומק ועובר. בקשתי את שאהבה נפשי, בקשתיו ולא מצאתיו...

פוגש אותו בחוץ חסיד מופלג, רבי יצחק מלויביטש שמו. תלמיד וותיק עוד מימי "היהודי הקדוש" מפשיסחה, רבו של הרבי שיחיה. רואה את הצער שעל פניו של האברך מרדכי יוסף, שומע הימנו כי אין הוא מצליח להתקבל לפני ולפנים, ואינו מוצא מנוח בנפשו.. יועץ לו הלה, כי יקום וילך לבית העלמין שבקצה העיירה, שמה ימצא את "האהל" העומד על קברו של "היהודי הקדוש", ושם ישפוך את ליבו, לבטח תפילתו היוצאת מן הלב לא תשוב ריקם

ואכן שומע הוא לעצתו, יוצא הוא ל"בית עולם", ושופך הינו שיח לפני ריבון העולמים, כי בזכות הצדיק השוכן כאן, תבוא נפשו אל מנוחתה ואל נחלתה...

למחרת אחר התפילה, נקרא מיד האברך ר' מרדכי יוסף, להיכנס אל הקודש פנימה, הרבי בעצמו שולח לקרוא לו כי יופיע לפניו תיכף ומיד.. והנה שומע האורח מפי הרבי, כי נפקד בחלום לילה בידי רבו הקדוש, שעתה הגיע לכאן אברך חדש דורש ומבקש, וראוי כי יכניסהו בסוד בני החבורה.. לאחר ששומע הרבי מפי התלמיד החדש את השתלשלות העניינים, עולה דוק של הבנה על פני קדשו.

לעת עתה אין הרבי מדבר עמו כל מאומה, אולם בקומו ממקומו, נוטל לפתע הרבי בידיו את האברך הצנום ונמוך הקומה, מעמידו ליד מפתן דלת חדר קדשו, באמרו אליו: "נו, בוא הנה ונמדוד אותך"... בוחן אותו הרבי מקדקוד ראשו ועד לכף רגליו, מעמיד עצמו בסמוך אליו, ואז הוא מפטיר לעברו במילים הללו:

"לעת עתה הנך נמוך עדיין - ואולם הרי עודך צעיר לימים, ותוכל עוד לילך ולגדול מעלה מעלה"... כזה היה "ברוך הבא" של מרדכי יוסף - ב"פשיסחה"...

וכך מתקבל הוא עתה רבי מרדכי יוסף מטומשוב, כחבר מן המניין בחבורה הקדושה, שתחת הנהגת חכם הרזים שבדור. משאך נכנס, מביא הוא עמו רוח חיה, רוח חדשה. נראה, כאלו הינו עצם מעצמה ובשר מבשרה של החבריה הקדושה, עוד מקדמת דנא. שוחה הוא במימי הדעת, ועולה ומתעלה מיום ליום. אופקים חדשים ומאירים נפתחים והולכים בפני האברך בן העלייה מטומשוב.

דבקו של רבי מרדכי יוסף ברבו ובבני החבורה הקדושים, אינה יודעת גבולות. במשך תשע שנים תמימות, משנת תקע"ח ועד שנת תקפ"ז, מונח ראשו ורובו במושכלות, בשבירת המידות והשגת זך עצמי, בחיטוט אחר פגמי הנפש העדינים ביותר. בפשיסחה אין מכירים דבר מלבד האמת, תהא בלתי נעימה ככל שתהא. חותמו של הקב"ה אמת ושמו אמת, ויש לדבוק במידותיו.

להלכה מתגורר רבי מרדכי יוסף בטומשוב. אולם למעשה, כמעט שלא ימצאוהו שמה. יושב הוא בצלו של רבו הגדול ועושה הוא במחיצת החבריה הקדושה, במשך מרבית ימות השנה. רק למשך שבועות בודדים חוזר הוא לביתו שבטומשוב, לרוב בימי חג הפסח, לפעמים חודש פה, ושבועיים שם.

הידידות האמיצה עם רבי מנדל, שהביאה אותו עד הלום, ממשיכה בכל עוז ותעצומות. יחד הם נוסעים לרבי, ויחדיו הם חוזרים לעיר מושבם. ובעת הנסיעות הללו, נלווים אליהם תלמידים וחסידיים, הצמאים לדברי תורה, העושים אזנם כאפרכסת לשמיעת שיחם ושיגם של שרפי קודש אלו, שלא בטלו ולא פסקו אף לרגע.

באחת מן הנסיעות הללו, כך מסופר, נסעו ביחד הקוצקר והאיזביצר, בדרכם אל הרבי ר' בונם מפשיסחה. באמצע הדרך אזל כספם הדל מצרורם הנקוב, והנה פוגעים הם ביהודי עשיר אחד על אם הדרך, תבעו אפוא ממנו כי ישתתף עמם בהוצאות הדרך. סירב העשיר וענם עזות.

נענה האיזביצר לעומתו וצלף בו בחריפות:

"דו גיבסט אויף אן עבירה אמאהל אויכעט געלט" ... [=הלוא בשביל "עבירה" הנך מבזבז לפעמים מכספך...].

העשיר שנגעו לו "בנקודה רגישה" התרתח, מכיוון שהדברים "קלעו למטרה".. ומיד הם נסעו וברחו משם.. [=מסיפוריו של החסיד המפורסם מחסידי סלונים, הגה"ח רבי משה מידנר ז"ל].

יחד הם נוסעים וחוזרים מרבם, ויחד גם הם עושים בעיירת מגוריהם, בעת ההפסקות שהיו משמשות לתת רווח בין הדבקים. הכול יודעים על חברות זו, אין איש שאינו מודע לחבורת פשיסחה בעיר. אולם ככל דבר, נעשים הם משום מה לשיח בין הבריות, הללו מתוך קנאה, אחרים מתוך מבט ביקורתי על אברכי משי אלו, השוהים כמעט כל ימות השנה אצל רבם, ואינם עושים

לביתם ולמשפחתם, לפי הנראה לעיניהם. מתחים לא חסרים בשום מקום, הוסף לכך את הקטרוג שפשט ברחבי חוגי החסידות הוותיקים כלפי פשיסחה ומנהגיה החדשים, חריפותם ודעתנותם, והרי מתכון בדוק למחלוקת..

עיקר החיצים כוונו כנגד רבי מנחם מענדל החריף, שהגיע מניכר ודבר אין לו עם אנשי העיר, מבטו מטיל אימה ורבים מצביעים עליו כמי שמושך צעירים בני תשחורת לפשיסחה. ויהי היום, ורבי מנדל חוזר לביתו מפשיסחה אחר היעדרות ארוכה, מגיע הוא לבית המדרש העירוני שבו מתפללים חסידי יאריטשוב הנאמנים לרבם רבי יוסף המתגורר בעיר ונמנה על חשובי תלמידי הרבי מלובלין, רואים הם בעיניים כלות את בניהם הנוטשים את דרך החסידות המקובלת לטובת חסידות חדשה שלא שערו אבותיהם, ואז כמה חמומי מוח מתנפלים על רבי מנדל בטבורו של בית המדרש, ואומרים הם להכותו ולגרשו מתחומם.

הידיעה אודות רעו וידידו רבי מנדל הנתון בסכנת הכאה, מגיעה אל רבי מרדכי יוסף במהירות הבזק, והוא רץ כחץ מקשת לכיוון בית המדרש, על מנת לעמוד לעזרת ידיד נפשו. רואה זאת אחד מן הצעירים הריקים, פושט הוא רגלו בדרך מרוצתו, והנה רבי מרדכי יוסף משתטח אפיים ארצה. אולם אינו עוצר, אלא קם וממשיך לדרכו להציל את רבי מענדל, עד שהוא מקים סערה לדממה.

אמרו, אותו צעיר החל תיכף לחלות ברגליו, ולימים נפל למשכב ממושך, עד שלא יכול היה ללכת על רגליו משך כל ימי חייו. וייראו עוד מלהיכוות בגחלתו.

כאמור חיו שני עמודי התווך הללו בידידות ורעות, כשני רעים שאינם נבדלים. ידידות אמיצה זו, באה פעם לידי מבחן וביטוי מודגש, הדברים הללו אירעו כדלהלן, כפי שסופר לימים בפי חסידים. ומעשה שהיה, כך היה:

כפי שכבר נזכר, תנאי הסף בפשיסחה היו גבוהים מאד. בחלקם נבעו הם מגישתו של הרבי מפשיסחה, ואלו בחלקם נבעו הם לא פחות מצד בני החבריה בעצמם, שלא חפצו כי כל הקרב למזבח יקדש... ויתערה עמהם. הייתה זו כאמור חבורת בני עלייה מלוכדת ומגובשת, שלא הסתגלו לרעיון כי כל הרוצה ליטול יבוא וייטול וישב ביניהם. ולפעמים הגדשה במקצת הסאה.

יום אחד הגיע לפשיסחה אברך משי, תלמיד חכם ומבקש ה', בן עשירים אשר הפרוטה מצויה בכיסו. הלה הגיע בתחושה מסוימת של "גדלות", היות

והרגיש ובצדק מבחינתו, כי בני החבורה המתקיימים במצב של דוחק איום, לבטח לא יערימו כל מכשול בדרכו.

אולם הדבר לא מצא חן בעיני רבי מרדכי יוסף, אשר החליט על דעת עצמו, כי הדבר לא יקום ולא יהיה. בפשיסחה אין מיוחסים, ואין שום יוצאים מן הכלל.

ואמנם לאחר שנודע דבר בואו של האברך, הלך הלה לבית המרחץ. כאן מצא כמוכן בעל חוב מקום לגבות "חובו", והנה לפתע נעלמו מנעליו של הצעיר... בלית ברירה נאלץ הוא לצאת מן המרחץ מבלי מנעלים לרגליו, עד שלבסוף נודע כי יד מסוימת הייתה באמצע, והמנעלים החזרו לבעליהם.

נשמעו הדברים לרבי מפי הרבנית, אשר התאוננה אודות הדוחק הרב השורר בביתם, והנה כאשר סוף כל סוף מגיע אליהם אברך בן עשירים, שאף ראוי לאצטלה ומבקש להתקבל, מנסים להרחיקו מן החבורה באמצעים למיניהם.. הרבי ידע על דרכם של בני החבורה והתייחס בסלחנות בדרך כלל לתופעה זו, אלא שכאן, בלחץ הרבנית, שלח לברר מה זה ועל מה זה, עד כי נודע לו ידו של מי באמצע, ובעקבות כך שלח לרבי מרדכי יוסף וציווה כי ילך וישוב לביתו. ואכן, רבי מרדכי יוסף הועיד פעמיו לשוב לביתו, וכבר החל לצאת את העיר.

משאך שמע על כך רעו וידידו הנאמן, רבי מנדלי מטומשוב, תיכף רץ והופיע בפני הרבי, וביקש כי יסולח לו לרבי מרדכי יוסף הפעם, והתמרמר לפני הרבי לאמור, כי חבל מאד על כלי יקר כמוהו שייפרד מן החבורה, שכן חסרונו יורגש על כל בני החבורה. ביקש אפוא רשות מן הרבי להשיבו העירה.

שמע הרבי, ופסק את פסוקו:

"לך נא וראה, אם טרם עבר את הגשר היוצא מן העיר, אזי השב תשיבנו לכאן. אולם אם כבר עבר את הגשר, אזי הנח לו וישוב לביתו".

והוסיף הרבי:

"זכור, הינו כולו על אחריותך!"

רבי מנדלי רץ אל מחוץ לעיר להחזיר את ידידו ורעו רבי מרדכי יוסף. יש אומרים, שעדיין לא חצה את הגשר, ויש המספרים שכבר היה מעט לאחריו אבל לא יכול היה להתאפק והחזירו..

ברבות הימים, כידוע, נסע רבי מרדכי יוסף לקוצק, ושהה במחיצת הרבי ר' מנחם מנדל, ידידו ורעו משכבר הימים, במשך כשלוש עשרה שנים, עד לפרישה הידועה שאירעה בשנת ת"ר. יש אומרים, כי באותו פרק זמן הזכיר לו רבי יצחק מאיר מוורשה בעל "חידושי הרי"מ" לרבי מקוצק אודות הסיפור הנושן שאירע לו עם רבי מרדכי יוסף מעל הגשר, ושהרבי בעצמו רמז אז כי הדברים הינם 'על אחריותו' כביכול. ישנן גרסאות אחרות לאמירות מפורשות יותר מצד הרבי, שרמזו כלפי העתיד. מכל מקום, רישומו של העניין נשתמר בשל המאורעות המסעירים שתכפו והתרחשו שנים לאחר מכן, וכאמור.

.1

רבי מרדכי יוסף כאמור, היה קנאי עד מאד לכבודו של רבו הגדול, הרבי מפשיסחה. אודות כך נמסר במסורת המשפחה, כי מקום קברה של הרבנית נקבע אף הוא, בתור פועל יוצא משמירתו של רבי מרדכי יוסף על כבוד רבו.

ומעשה שהיה, כך היה:

מבין הצדיקים שהיו מתלמידי לובלין המובהקים, היה הרב רבי יעקב שמעון דייטש [אשכנזי] מזעליחוב. הוא נקרא כך, על שום מוצאו שהיה מארץ אשכנז.

רבי שמעון דייטש כיהן כאמור כרבי בעיר "זעלחוב", שעל שמה נקרא. הוא היה מקנא לכבוד מורו ורבו המובהק הרבי מלובלין, וכאשר פרצה המחלוקת בין תלמידי היהודי הקדוש מפשיסחה, לבין חסידי ותלמידי הרבי מלובלין, על רקע הנהגתו של היהודי הקדוש באדמו"רות בחיי רבו [אף שמצדו המשיך לבוא ללובלין, עד שחדל בעקבות הרדיפות כנגדו כידוע], הצטרף רבי שמעון למקנאים על כבודו של רבו, והיה רודף את "היהודי הקדוש" ותלמידיו. חסידי פשיסחה לא אבו לסלוח לו על כך, והחזירו אף הם רדיפות כנגדו.

פעם אחת ביקר רבי שמעון בעיר טומשוב, והיות שהיה מפורסם לצדיק ופועל ישועות, נהרו אליו אנשים ונשים וטף. אולם רבי מרדכי יוסף, שהתגורר בטומשוב, סירב ללכת אליו, היות שקינא לשם רבו ולכבוד בית "פשיסחה", שאליה היה קשור בכל ליבו ונפשו.

אכן אשתו הרבנית וילדיה, דווקא חשקה נפשה בברכה, אי לכך לקחה את הטף וביניהם את בנה הנער יעקב, לימים בעל "בית יעקב", והלכה לקבל את ברכתיו. כשנכנסה אליו עם הילדים, קרבם מאד ובירכם.

כשחזרה הרבנית לביתה, סיפרה לבעלה על הקירוב שהיה לה אצל הרב מזעליחוב, וברכתו את הילדים. וכאשר ניסה רבי מרדכי יוסף מצדו למעט בגדולתו, הפליגה היא לעומתו בשבחו, בטענה כי רבי גדול הוא ויש לו "רוח הקודש".

אזי ענה לעומתה רבי מרדכי יוסף לזוגתו הרבנית:

"הלוא בהכרח שאין לו רוח הקודש, שכן אם היה לו רוח הקודש, והיה יודע אלו ילדיי הם, לא היה מברכם..

אך היא המשיכה לעמוד על דעתה, עד שלבסוף נענה רבי מרדכי יוסף ואמר:

"אם את מחזקת אותו כמי שיש לו רוח הקודש, מה אומר ומה אדבר, רק זאת אוכל לומר שאם אכן זו דעתך, סופך כי מקום מנוחתך יהיה בסמוך לקברו"..

בעת שיצאו מפיו כדברים הללו, היו הדברים נראים תמוהים ביותר. רבי שמעון התגורר בעיר זעלחוב כאמור, ואלו רבי מרדכי יוסף ומשפחתו התגוררו בעיר טומשוב המרוחקת. אך בסופו של דבר, לא נפל דבר מפה קדוש ארצה:

הרבי ר' שמעון דייטש אשכנזי מזעלחוב, לבסוף הוכרח, בשנת תקפ"ג, לעקור מעירו זעלחוב, לרגל התגברות הרדיפות כנגדו, סופם של מתנגדיו בעיר היה רע ומר. רבי שמעון בעצמו נדד מעיר לעיר, עד כי התיישב בעיר ראדזין, ושם נסתלק לבית עולמו ביום כ"ג באייר שנת תקפ"ו, ועל קברו הוקם "אוהל".

ואלו הרבי ר' מרדכי יוסף, בעת שהחל בהנהגת העדה, עקר כידוע לעיר "איזביצה", שם נפטר ונסתלק לבית עולמו בז' טבת שנת תרי"ד, ועל קברו הוקם "אהל". בנו וממשיך דרכו, רבנו "בית יעקב" המשיך להתגורר באיזביצה במשך כ"ב שנים עד שנת תרכ"ו, ואז עקר עם בני ביתו ומשפחתו, בתוכם אמו הרבנית אשת רבנו "מי השלוח", לעיר ראדזין, שם הוקמה מחדש חצרו.

כשנתיים לאחר מכן, בשנת תרכ"ח, חלתה הרבנית מרת טאובה ע"ה, מחברתו בקודש של רבנו "מי השלוח", עד שנסתלקה לבית עולמה, ואז הוטמנה במצוות בנה רבנו "בית יעקב" בסמוך לאהל שעל קבר הרבי ר' שמעון מזעלחוב. נתקיימה אפוא בדרך פלאית כעבור עשרות שנים, נבואתו של רבנו הקדוש "מי השלוח" זי"ע, לגבי מקום מנוחתה של הרבנית, נשמתה עדן...

חוקר ודורש הוא רבי מרדכי יוסף עד למרבה. אין דבר שלא יעבור את לימודו ואת שבט ביקורתו, אינו בורח משום נושא שבעולם, קשה ועדין ככל שיהיה. כאן, בבית היוצר הגדול הזה, במחיצת ארי וליש, יושבים בני החבורה, עוסקים בתורה, נלמדים שיעורים בנגלה ובנסתר, בגמרא, במדרש, ובזוהר הקדוש. ספרי גדולי חכמי הדורות העמוקים מני ים, ספרי מורה נבוכים ומהר"ל, בעל העיקרים, בעל העקידה וספרי רבנו אברבנאל, ספרי חקירה אלוקיים, ועל כולם לימודי זוהר וספרי קבלה, מעסיקים הם את מיטב המוחות החריפים של חסידים ובני עלייה שהתאספו לכאן. בידי רבי מרדכי יוסף, בבהירות שכלו, בהיקפו ובכושר חדירתו, מתפשטים הקמטים ומתלבנים היסודות האיתנים במכלול הנושאים, העומדים ברומו של עולם היהדות, בידיעה ובחירה, ביחס שבין האדם לבין קונו, עם ישראל ואומות העולם, ועוד כהנה וכהנה.

הסברתו של רבי מרדכי יוסף בהירה וקולחת היא, והדברים מאירים ושמחים. רבים, בפרט בקרב החסידים הצעירים שזה עתה קרבו לקודש ובאו, נמשכים אליו ושותים בצמא את דבריו. אפילו הרבי הגדול בעצמו, הינו מודע לסגולתו זו המיוחדת של תלמידו ר' מרדכי יוסף, והוא דואג לציין זאת באמירה שהפכה אחר כך לנכס צאן ברזל של החסידות האיז'ביצאית - כפי שסיפר על כך ברבות הימים נכדו הגדול הכותב תורתו, אדמו"ר הגאון בעל "אורחות חיים":

"שמעתי מפיו הקדוש, וגם סיפר שאמר עליו [=רבו הקדוש, רבנו שמחה בונם מפרשיסחה], כי הוא כמי השילוח, ההולכים לאט וחופר בעומק מעמקים". עד כאן. ומסיים "אורחות חיים": "אשר גלל זה, נקרא ספרו הקדוש "מי השלוח"!

רבו הקדוש מעריכו בעליל, ואף שבפשיסחה אין חולקים מחמאות לאיש, גדול ככל שיהיה, כבוד וחנופה כמובן כל יראה וכל ימצא כאן - אולם על היחס המיוחד וההערכה מצד רבו, ניתן ללמוד בין היתר, מתוך זכייה מיוחדת שזכה בה רבי מרדכי יוסף בפשיסחה, והוא: לימוד "זוהר הקדוש" בפני הרבי הגדול!

הדבר שהיה - כך קם ונהיה:

בידוע כי במשך שנים רבות, עוד מימי נעוריו, סבל הרבי מפשיסחה על עיניו, ראייתו הייתה הולכת ומידרדרת, הולכת וכהה. רבות נסע למרחקים, במהלך

שנות נסיעותיו לארצות אשכנז לצורך מסחרו ועסקו ברוקחות עוד בטרם היה לרבי, דרש ברופאים ובזבז כסף רב לצורך רפואת עיניו, אולם כל אלו לא העלו מזור. בשנותיו הראשונות כרבי ומנהיג, עוד ראה במקצת, אולם בשנותיו האחרונות כהה מאור עיניו של הרבי לגמרי ונעשה "סגי נהור", לא עלינו.

בשנים הללו, הוסדרה 'תורנות' לבקשת הרבי הגדול, אחד מן התלמידים היה לומד בפני הרבי גמרא, אחד מדרש, אחד שאר ספרי הקודש, ואלו רבי מרדכי יוסף, נבחר ללימוד "הזוהר הקדוש". היה בכך כמובן זכייה עצומה, אולם יותר מזאת היה בכך סימן של חביבות מיוחדת מצד הרבי כלפי תלמידו, והכרה בידיעותיו בשטח לימוד הזוהר. ואכן מראש ומקדם היה רבי מרדכי יוסף בקי ורגיל בשבילי הנסתר ובפרט בזוהר הקדוש, שאותו היה לומד בעמקות כמו גמרא.

לפי מה שנמסר במקורות אחרים, לעומת זאת, היה זה הרבי מקוצק שלמד "זוהר" לפני הרבי, ואלו רבי יצחק מאיר בעל "חידושי הרי"מ" למד לפניו גמרא, ורבי יצחק מוורקה למד לפני הרבי "מדרש". אולם היו אף "ממלאי מקום": בהעדרו של רבי מנדלי, למד לפניו רבי מרדכי יוסף "זוהר", ואלו בהעדרו של הוורקי, למד בפני הרבי "מדרש" רבי יעקב אריה מריצ'וול, מי שנודע אחר כך בתור הרבי מראדזימין.

אך האמת, מצויה כנראה אי שם באמצע:

אכן מתחילה למד לפני הרבי "זוהר" רבי מנדלי עצמו, ורבי מרדכי יוסף שימש רק כממלא מקום. אכן כנראה שבהמשך הזמן מאיזה סיבה שהי, עברה חזקה זו לגמרי לידי רבי מרדכי יוסף, וכך ניתן להבין מה שמובא בספר "פנת יקרת" (טומשוב לובלסקי), כי פעם התבטא הרבי מקוצק ברבות הימים: "לימוד 'זוהר' לפני רבנו מפרשיסחה, 'חטף' ממני רבי מרדכי יוסף...".

פעמים מסוימות, אף למד לפני הרבי "זוהר" רבי יעקב אריה מריצ'וואל, מי שהיה אחר כך לרבי בראדזימין, וכפי שמביא מזאת באחד המקומות בספרו.

נשתיר בידינו תיאור חלקי מסדר הלימוד כפי שהתקיים לפני הרבי מפשיסחה, וכך היה שם הסדר הנהוג [הועתק מספר "הסבא קדישא מראדזימין", פרק י"ב, עמוד קע"א]:

"בסוף ימיו של הרבי ר' בונם זללה"ה, כבדו עיניו, וגדולי תלמידיו קראו לפניו מדברי התורה, והוא ז"ל היה מלמדם בעומק הדברים. בעת לימודו עם תלמידיו, לא הייתה רשות לשום אדם להיות בחדר, מלבד המקריא. יש והיה הרבי הקדוש נכנס תוך כדי לימודו לדביקות נוראה ולהתרוממות עד כלות הנפש. ברגעים אלה, היה המקריא יושב בפחד גדול, עד שהרבי התעורר מן הדביקות ואמר: " - נו, תמשיך"...

"לפעמים היה הרבי אומר 'פשטים ורמזים', דברי תורה עמוקים שלא שמעתם אוזן מעולם. המקריא היה מקשיב להם בחרדת קודש, אולם לא תמיד ניתנה לו הרשות לגלות לאחרים, כי כך התנה הרבי ר' בונם עם תלמידיו, אשר זכו לקרוא לפניו מתוך הספרים הקדושים" [ע"כ].

ואכן, מני אז ומקדם ידועים היו חסידי בית "איזביצא-ראזין" בלימודם והגותם הרבה בספר "הזוהר הקדוש", שלמדוהו כלימוד של ממש ולא כקריאה בהעברה בעלמא, חלקם אף הוחזקו בידענות רבה בתחום - וזאת כמובן, לצד שקידתם העיקרית ב"גמרא ותוספות". רבים משיחות קדשם של רבותינו זי"ע ובפרט בספר הקדוש "בית יעקב", בנויות ומיוסדות כידוע על קטעים שלמים מתוך ספר "הזוהר", המשמש בסיס להבנת העניין בנוסח "תורת איזביצא", עד שאין כמעט מאמר חסידי שעלה על שולחנם של רבותינו שלא הוזכרו בו מדברי "זוהר הקדוש".

ידועה גם אצל החסידים, אמרתו המפורסמת של תלמידו הגדול של בעל "מי השלוח", הוא הגאון הקדוש רבי צדוק "הכהן" מלובלין, שהתבטא ואמר: "כל אחד מגדולי דורנו, הנני רואה בספר אחר. ואלו את מורי ורבי הקדוש מאיזביצא, אני רואה בתוך "ספר הזוהר"... אני רואה ב"זוהר" אפילו על איזה קיר מקירות ביתו, תלוי ועומד לו הכלי, שממנו נוטל מורי את ידיו הקדושות"...

רבות נשמע בין החסידים, אודות יחסו המיוחד של הרבי הגדול מפרשיסחה, לתלמידו המובהק רבי מרדכי יוסף מטומשוב.

מספר הרה"ח רבי ישראל הכהן אידלמן ז"ל בכתביו:

"עוד זכיתי לשמוע מפי אבי מורי הקדוש, החסיד רבי נחום יהודה לייב הכהן מיאנובה הי"ד, ששמע הרבה מזקני החסידים על יחסו של הרבי הגדול והקדוש לתלמידו הגדול והקדוש.

"כן סיפר תמיד, בידוע כי הרבי ר' בונם מפרשיסחה היה 'סגי נהור' לעת זקנותו, והיה רגיל למשמש בידיו הקדושות את מקומות תלמידיו הקדושים.

פעם, כשהגיע למקום תלמידו רבי מרדכי יוסף מטומאשוב, התחיל לצעוק: "כמה חם המקום הזה! לא אדם יושב פה, אלא לפיד אש!"...

כך למשל מסופר בפי החסידים, כי פעם בעת אחת מנסיעות רבנו הקדוש מפשיסחה זי"ע לאחת מערי הסביבה, נטל עמו כמה מבני החבריה הקדושים, כאשר רבנו נמנה עמהם.

לעת לילה, נקלעו למקום כפרי מסוים, ששם המקום היחיד שבו יכלו להניח עצמם קמעה לצורך מנוחה, היה בתוך מתבן (=מחסן של תבן כנהוג בכפרים). פקד אפוא הרבי הקדוש על תלמידו הנאמן רבנו, כי יעמוד במשך כל הלילה סמוך לפתח המתבן. רבנו, כתלמיד נאמן ומסור שדברי הרבי היו עבורו כמצוות קודש, אכן מילא אחר פקודת קדשו של רבו הקדוש, מבלי לשאול כל שאלות.

למחרת בבוקר, לחש הרבי הקדוש מפשיסחה באוזני אחד מן התלמידים, כי בכוונה העמידו לרבנו בפתח בית התבן לאורך הלילה, על מנת כי ישמש למקום כעין "מזוזה" למשך זמן שהותם במקום! ("זיכרון לראשונים").

[="א"ה: אף שבית התבן הינו פטור כידוע ממזוזה, מכל מקום כנראה כוונתו של הרבי הייתה, למען יושפע על ידי תלמידו מעין קדושת מזוזה במקום הדלת, לתכלית שמירה מן המזיקים בלילה. ומי יעמוד בסוד קדושים].

ח.

אין תלמידי "פשיסחה" נוהגים להתהדר בידיעותיהם בתורה, אדרבה, מטמינים הם את ידיעותיהם עמוק בליבם פנימה כדי שלא יצאו מבית אל החוץ, למען לא ייכשלו בעוון גאוה חלילה, המכלה מנפש עד בשר. אין צריך לומר שכל עיקר לימודם הינו לשם שמים, לא לצבירת ידע גרידא, אלא על שום שתורת השם היא אשר קידשנו במצוותיו, וציוונו לעסוק בדברי תורה.

והנה ביום מן הימים מגיע לפשיסחה אברך מופלג, חריף ובקי ששמו הולך לפניו, אומרים עליו שהינו בקי נפלא בששה סדרי משנה בעל פה.

שומע זאת רבי מרדכי יוסף, חורג הוא מהרגלו ומפליט כבדרך אגב:

"נו מה בכך... כמדומני שאף אני יודע מעט משניות בעל פה"...

בני החבריה שנכחו במקום הופתעו מן הדברים, והבינו כי יש דברים בגו. לא היה זה סגנונו הרגיל. אמרו אפוא ננצל ההזדמנות, נביאה ששה סדרי משנה, נשאלהו שאלות מסדר זה למשנהו, ונראה אם אכן כאלה הם פני הדברים...

התעופפו השאלות בחלל האוויר, סדר זרעים וסדר טהרות, עניינים קשים שבסדר קדשים, מסכת קינים ומסכת כלאיים – אך רבי מרדכי יוסף אינו מגמגם, עונה על הכול ברהיטות ובבהירות, כאלו עוסק כל ימיו במשניות...

כשראה את הבעת הפליאה שפשטה על פני הנוכחים, שלא הסכימו אצלו לצורה שכזאת – משיב להם רבי מרדכי יוסף ואומר:

"מה לכם מתפלאים על כל זאת? אנוכי מעולם לא למדתי בכדי שאוכל להתפאר שידוע אני לומר "בעל פה", אולם מה לעשות והדברים באים ממילא, כשלומדים בחשק וחוזרים אז יודעים!..

והוסיף באוזניהם לאמור:

"דוד המלך ע"ה אומר בספר תהלים [ק"ט] "ותורתך בתוך מעי", מה הפירוש "בתוך מעי", מה לתורה ולמעיו של אדם כביכול? אלא, בשעה שאדם לומד תורה לשמה ועושה עצמו כשור לעול וכחמור למשא, מיד רוח הקודש שורה עליו ותורתו מתכנסת בתוך מעיו, שכן גופו ונפשו מתקדשים הם בקדושת התורה!"... הבינו בני החבריה כוונת הרמיזה, ולא שאלו יותר.

והיה רבי מרדכי יוסף חוזר כל ימיו בחביבות יתירה על יסודות ודברי תורת רבו הקדוש מפשיסחה, ומשימם באוזני תלמידיו ושומעי לקחו. יסודות רבים שקיבל מרבו שוקעו לאחר הסתלקות הרבי בספרו הקדוש "מי השלוח", חלקם אף ללא שהוזכרו בשמו. אחרים שוקעו בספרי תלמידו המובהק הכהן מלובלין, ששמעם מרבו הקדוש בשמו. אף שיחות חולין של רבו, נשאו חקוקות על לוח ליבו של הרבי.

כך למשל, מסר הרבי מאיזביצה, אודות שאלה מפתיעה שהופנתה בזמנו בידי איש אחד למול רבו הקדוש הרבי ר' בונם, בעת שעלה נושא השיחה אודות הלבוש היהודי המסורתי וגודל חשיבותו, וכך היה הלה שואל:

"ילמדנו רבנו: אברהם אבינו, שמא נדע כיצד ובאלה בגדים היה נוהג ללבוש בדורו??..."

השיבו הרבי ר' בונם לשואל על אתר:

"איך "בדיוק" התלבש אברהם אבינו ע"ה בדורו – זאת לא אוכל לומר כמוכן. אולם, דבר אחד הנני יכול לאמור לך בבטחה: בעת שביקש אברהם אבינו לקבוע לעצמו סגנון לבוש שיתאים עבורו, היה אברהם מתחילה יוצא ובודק בעצמו כיצד ובאיזה אופן גויי הארצות שמסביבו מתלבשים, ואז היה מלביש

עצמו באופן שונה והפוך מהם בתכלית ההיפוך...". כזאת הייתה תשובתו המחוכמת של הרבי זצ"ל. לאחר "תשובה" כזאת, נסתתמו טענות הלה..

פעם אחרת, נשמעו מפיו של הרבי ר' בונם מעין דברי נבואה לאחרית הימים, שלימים נשמעו מפי הגאון הקדוש הכהן מלובלין, כפש ששמעם בעצמו מפי קדשו של רבו, בעל "מי השלוח", שמסרם כנתינתם מפי רבו הגדול מפשיסחה, זכר כולם לברכה.

וכך היה מעשה:

הדבר היה אחרי "סעודת פורים" שנערכה במחיצת קדשו של האדמו"ר רבי צדוק הכהן מלובלין, עת פרש לחדרו, וכך דיבר בלשון קדשו:

"-פעם לווייתי את מורי הקדוש הרבי מאיז'ביצה בדרכו. זמן מה צעד בשתיקה, ולפתע פתח ואמר:

"הייתי פעם בפשיסחה, בחדרו של מורי הרבי ר' בונם, עת ניגש להבדלה של מוצאי שבת. קם ואחז הגביע ביזו, פתח ואמר:

"מביט אני לעברן של הדורות אשר יבואו קודם ביאת המשיח, עת יתרגלו היהודים למותרות ולהוצאות גדולות, ושוב לא תספיק להם הפרנסה הרגילה. ייאלצו לחפש פרנסות צדדיות, ירוצו יומם ולילה אחרי טרף להחיות נפשם, ישקעו כל ימי חייהם בים עמל ויזע. תסמרנה שערות ראשי וציפורני דוקרות את בשר ידי, עת אני מתאר לעצמי לאן יגיעו אז יהודים!"...

והמשיך מורי האדמו"ר מאיזביצה:

"ימים קשים יבואו, חסידים לא יצליחו לפרנס את נשמתם בחסידות בלבד, וייאלצו להוסיף סממנים וסגולות.. בחסד ולא בזכות יתקיימו יהודים, יתקיימו חסידים, חסדים מהקב"ה ומאוצר החסד שלו. אלה שיצפו לחסדי אדם, יאבדו שני עולמות גם יחד. ואלו אלה שיתאזרו באמונה, יזכו לגאולה, ככתוב בפסוק: "ובני ישראל יוצאים ביד רמה"!!..

ופסק האדמו"ר רבי צדוק הכהן את סיפורו, ולא יסף לדבר עוד.

בעת אחרת, מוסר הרבי ר' מרדכי יוסף מאיזביצה דיבורים רמים בשם רבו מפשיסחה, אודות החומרות המיוחדות שנהוגות בפסח. וכה היו דבריו:

"רבנו ר' בונם מפשיסחא זצוקללה"ה, אמר בזה הלשון:

"כל החומרות שישראל מחמירים ונוהגים בפסת, הם תכשיטים לקדושה. רמז לזה [שיר השירים א, י] "צווארך בחרוזים!" [ע"כ]

כאן בנקודה זו, נכנס התלמיד הגדול הרבי מאיזביצה ז"ל, לביאור עמוק ונרחב בדברי רבו הקדוש. הדברים הללו, אגב, נמסרו בשם אומרם, רבנו הקדוש "מי השלוח" בשם מורו ורבו הגדול מפשיסחה, ברוב ספרי החסידות המאוחרים, ורבנו מהווה מקור יחידי לדברות קודש הללו.

שוב מוסר בידינו רבנו הקדוש מאיזביצה אמירה יסודית לדורותינו, שאותה נחל וקיבל מפי מורו ורבו רבנו הגדול בעת שעשה במחיצת קדשו בפשיסחה.

כך מביא בשמו תלמידו הגדול, רבנו הכהן מלובלין זצ"ל, בספרו "פרי צדיק":

"שמעתי מרבנו הקדוש זצ"ל [מאיזביצה], שאמר בשם הרבי ר' בונם זצלה"ה שאמר, שאף שהדורות והמוחות מתמעטים בכל פעם, אבל נקודת החיים שבלב מתרחב תמיד, ונעשה מזוכך בכל פעם בגלות יותר.

"ואמר רבנו הקדוש, שהיה לו זה לדבר חדש כששמעו בפשיסחה, ואחר כך מצא הדבר מפורש בכמה דוכתי. ולא פירש לן איזה מקומן", ע"כ.

וראו בדברי הרב רבי צדוק הכהן, שם, מה שביאר בדברים אלה.

ט.

במשך השנים האחרונות לימי חייו, נחלש הרבי ר' בונם מפשיסחה עד מאד. חולשת גופו הכבידה על רוחו עד מאד, בנוסף לאיבוד כוח הראייה שלקה בה. מחלתו של הרבי הלכה וגברה, הכול ראו שמכין הרבי עצמו לבית עולמו.

וביום י"ב באלול, שנת תקפ"ז, כבה המאור הגדול שבפשיסחה, ורבנו הגדול אבי החכמים וראש החסידים, רבנו שמחה בונם, הסתלק ועלה לגניז מרומים.

גופו הטהור של הרבי הקדוש נטמן בפשיסחה, ועל קברו הוקם "אוהל".

עם הסתלקותו של המורה הגדול, חכם הרזים מפשיסחה, הרגישה עצמה החבורה הקדושה כמי שנלקח עטרת ראשם ונאבד כתרם. היתמות הגדולה ניכרה בכל פינה, והרקיעה שחקים. החלה תקופה של אי וודאות בין

החסידים, עיני כל נשואות היו אל האריות שבחבורה: רבי מנחם מנדל מטומשוב, רבי יצחק מוורקה, ורבי יצחק מאיר מוורשה. בחלל הגדול שנוצר, היו גם רבים שנתנו עיניהם ברבי מרדכי יוסף, שישמש להם כרב ומורה דרך. ובפרט בקרב צעירי הצאן ופרחי החסידים, שנמשכו בעבותות האהבה לרבנו, בתחושתם הפנימית, כי הוא הינו האיש המתאים ביותר, שיוכל למלא אסמי דעתם שבע בעומק החסידות. אלא שרבנו מיאן לשמוע על כך, ויש ששמעו שהתבטא: "אינני יכול למלאות בקשתכם, שכן טרם הגיע הזמן הראוי לכך. בחרו לכם אפוא רבי, וגם אנוכי אהיה עמכם במחיצה אחת אצל הרבי שייבחר". מכך היו שהסיקו מדעתם, כי היום המקווה בוא יבוא, בלי לדעת מתי

תקופת דמדומים מייסרת זו, תחת סימני האבל על הרבי הגדול, נמשכה בפשיסחה במשך שבועות ארוכים. דרכי פשיסחה אבלות, קבוצות חסידים באים והולכים, מייחלים להכרעה. לבסוף, לאחר בירורי דברים, חל הפילוג בחסידות פשיסחה, שנחלקה לשני זרמים מרכזיים:

הזרם המתון שבקרב החסידים, בחר בצדיק רבי אברהם משה מפשיסחה, בנו של הרבי, שמילא מקומו במשך כשנתיים בלבד, ואז נפטר לבית עולמו, ואת מקומו ירש הצדיק רבי יצחק מוורקה, שממנו הסתעפו חצרות החסידיות של וורקה, אמשינוב, ביאלא, גריצא, אלכסנדר, ראדזימין, ועוד.

אכן הזרם החריף שבחסידות, הצורבים ובעלי הדעת המופלגים, בראשות רבי יצחק מאיר מוורשה ורבי מרדכי יוסף מטומשוב, בחרו ללכת אחר הראש וראשון שבחבורה, רבי מנחם מנדל, שפתח את שערי חצרו החדש בעירו טומשוב. מכאן יצאה הבשורה הגדולה בעולם החסידות המחדש כנשר נעוריו, כי "אור חדש עולה בטומשוב, אש מלהטת". החסידים החריפים הללו, נודעו בתור "חסידי טומשוב".

אלא שלא ארכו לה לחבורת החסידים הנלהבת ימיהם הטובים בטומשוב: החלה כנגדם מסכת רדיפות והשפלות, בני טומשוב כבר מזמן נחצו בדעתם אודות בייחס לחסידות "פשיסחה", וכעת עם התחלת ההנהגה החדשה תחת נשיאותו של רבי מנדל, אבי החריפים, עלתה החריפות והרקיעה שמים, עד כי רבים מבני העיר כבר לא יכלו לשתוק עוד. וכך, עקרה החסידות הצעירה והחדשה מן העיירה הקודמת "טומשוב", וקבעה את מושבה בעיר "קוצק". שם החלה ההנהגה בתנופה רבה, הוקם בית מדרש חדש לרבי ר' מנחם מנדל, ומני אז התקבעה שמה של החסידים על שמה, והם נקראו חסיד קוצק.

יחד עם זאת, החלה תקופה חדשה, פורייה וגם רבת תהפוכות, בחייו ובהנהגתו בקודש של רבי מרדכי יוסף, כאשר נקבע מעמדו בקוצק כבכיר שבחבורה, ואליו היה הרבי בעצמו שולח חדשים לבקרים את פרחי החסידים, אברכים זה מקרוב באו, לקבל וללמוד מפיו תורה וחסידות מהי. אופקים חדשים נפתחו כאן בקוצק, במחיצת הרבי הגדול ר' מנחם מנדל, ורבי מרדכי יוסף מטומשוב, תלמידו וידידו משכבר הימים של הרבי, הפך להיות מקורבו ויד ימינו. אלא שהמשך הדברים, הינו כבר נושא רחב הנועד לפרק נפרד אי"ה.

*

לסיכום חלק זה בתולדות רבנו 'מי השלוח', חלקו של פשיסחה, יצוין וייאמר:

רבנו הגדול והקדוש, הרבי ר' בונם מפשיסחה - היווה כידוע בדורו מין תופעה פלאית, וכן בדורות שלאחריו, בכוח משיכתו כי רב, בחכמתו העמוקה, בהגבהת תלמידיו בדרכי ה', ובהשפעתו העמוקה על פלגי תנועת החסידות לדורות עולם. אחת מן הנקודות המיוחדות הראויות לציון מבחינה זו, הינה נקודה פלאית זו, כי במחיצת קדשו של הרבי ר' בונם מפשיסחה, מצאו להם מקום קשת רחבה ומרובת גוונים של גדולי תורה וצדיקי החסידות, אשר שונים היו איש מרעהו בתכלית השוני, הן בדרכם, הן בגישתם, בהנהגתם, בתכונת רוחם ובמהות נפשם, ובעצם הווייתם. כל הללו, מצאו כולם מקום בליבו וברוחו של המורה הגדול, הרב שבענקים, כאשר איש ואיש לפי דרכו בקודש מוצא את מבוקשי נפשו, כל אחד מענקי הרוח הללו מוצא ברבי לפי נקודת ליבו וטעמו.

הרבה "פירושים" נאמרו, נשנו והתלבנו בבית היוצר הגדול הזה ששמו פשיסחה, והרבה שושלות של צדיקי פולין, קמו ועלו כפורחת על יסוד תורתה של פשיסחה העמוקה מני ים, ומתחלקת לכמה וכמה גוונים וניצוצות.

ומתוך פסיפס גוונים מפואר ומרהיב זה, מאיר ונוצץ בעוז הגוון המיוחד שנוסף לה בידי התלמיד הגדול, מבחירי התלמידים ששימשו כל צורכם ועשו כרבי שמעון בר יוחאי ועלתה בידם, הוא הרב הגאון והקדוש רבי מרדכי יוסף, שהרביץ תורה לרבים בעיר איזביצה, ושם חלקת מחוקק ספון [נפשט ז' טבת תרי"ד]. גוון זה של תורת "איזביצה" שהפכה מאוחר יותר ל"ראדזין", נוצצת היא בשלל של אורות וגוונים, מאירה עיניים ומרחיבה את הדעת, ומורה לאדם כיצד כל העניינים וההנהגות שבעולם, הכול מרומז בדברי תורה

שבידינו, שנאמרו ונמסרו לכל דור ודור, ובה יימצא מענה נכון ואמתי לכל יחיד ויחיד באשר הוא, לפי עיקרי התורה והחסידות וכפי שהאירו לנו רבותינו הקדושים זי"ע מוסרי התורה שבכל דור, וכל נפש מישראל ירווה את צימאונה מן המעיין הטהור היוצא מבית השם.

יזכנו השם יתברך לילך בדרכי הצדיקים, ולרוות נפשנו ממימיהם המתוקים, ונאכל מפריים ונשבע מטובם, ונלך בדרכי ישרים לפני המקום ברוך הוא. וזכות רבנו הקדוש בעל ההילולא, וזכות כל הצדיקים, יגן עלינו ובעדנו כי נזכה לשמור את כל דברי התורה הזאת בבריות גופא ונהורא מעליא, ונהיה אנחנו וכל צאצאינו כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה - אמן כן יהי רצון!!

כל הזכויות שמורות
להוצאת "תפארת ראדזין"

בחוברת זו הושקעה מלאכה רבה ורובה ככולה מן החדש

אין להדפיס או להעתיק חלקים או קטעים מחוברת זו

ללא קבלת רשות בכתב

מאת מכון "תפארת ראדזין"

להוצאת כתבי ותולדות רבותינו הקדושים זי"ע

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א